Kendi Yokluğunu İhbar Eden Adam

Berfin Nida Öztürk

I. KAYIP İLANI

Nihat Koral, kaybolduğunu perşembe sabahı ekmek almaya giderken öğrendi. Apartmanın girişindeki duyuru panosunda kendi fotoğrafı vardı. Fotoğraf, iki yıl önce ehliyet yenilerken çektirdiği, kendisine bile benzemediğini düşündüğü fotoğraftı. Altında kırmızı harflerle KAYIP yazıyor, daha aşağıda ise sakin ve resmî bir dille son görülme yeri belirtiliyordu: “Evinden çıkarken.”

Nihat, bir süre fotoğrafa baktı. Kaybolan insanlara her zaman üzülürdü; bu kez üzüntüsünün nereye yönelmesi gerektiğini bilemedi. İlanın altındaki telefon numarası belediyeye aitti. Aradı. Karşısına çıkan kadın, “Kaybın yakınlık derecesi nedir?” diye sordu. “Kendim,” dedi Nihat. Kadın klavyesinde birkaç tuşa bastı. “Birinci derece yakınlar seçeneğinde kendisi yok. Eşi, annesi, babası, kardeşi veya kayıp kişiyi son gören kişi olabilirsiniz.” Nihat apartman kapısını işaret etti. “Az önce aynada gördüm.” Kadın rahatladı. “O hâlde tanıksınız. Fakat kayıp kişinin kendisi olduğunuzu söylemeyin. Sistem buna izin vermiyor.”

İşe geç kalacaktı. Muhasebe bürosunda on dokuz yıldır düzenli çalışan, başka insanların kaybolmuş faturalarını bulmakla geçinen biriydi. Hayatındaki en ciddi düzensizlik, bazen çoraplarını aynı renkte seçememesiydi. Şimdi ise belediye panosunda varlığının resmen arandığı bildiriliyordu. İlandaki “Görenlerin bildirmesi rica olunur”

cümlesinin yanına kalemle “Gördüm” yazdı. Altına imzasını attı. Kalemin ucu kâğıdı yırtmıştı; insan kendi yokluğuna tanıklık ederken biraz sertleşebiliyordu.

Fırına gitti. Fırıncı, Nihat’ın yüzüne ve elindeki ekmeğe bakıp “Abi seni arıyorlar,” dedi. Nihat bir bakıma memnun oldu: en azından mahallede biri yüzünü hatırlıyordu. Fakat fırıncı devam etti: “Ben seni bildirmeyeyim. İşin içinde bir şey vardır. İnsanın kaybolmasına da karışılmaz.” Nihat ekmeğin parasını verdi. Fişte alıcı adı yerine “Bilinmeyen” yazıyordu. Bunu gösterdiğinde fırıncı omuz silkti. “Yazar kasa ne bilir insanı?” dedi. Söz makuldü; bu yüzden daha korkutucuydu.

Eve dönmeden polis merkezine uğramaya karar verdi. Kapıdaki nöbetçi kimliğini istedi. Nihat uzattı. Nöbetçi ekrana baktı, sonra kimliğe, sonra tekrar ekrana. “Hakkınızda kayıp kaydı var,” dedi. “Biliyorum, onu düzelttirmeye geldim.” Nöbetçi kaşlarını çattı. “Kayıp kişi kendi kaydını düzeltemez.” “Neden?” “Çünkü bulunmuş olması gerekir.” “İşte bulundum.” “Bulan kim?” Nihat kendini işaret etti. Nöbetçi başını iki yana salladı. “Bir insan hem kayıp hem bulan olursa dosyanın tarafları karışır.”

Nihat ilk kez kendi bulunmasının, kaybolmasından daha büyük bir sorun olabileceğini düşündü.

II. İHBAR MASASI

İçerideki Kayıp Şahıslar Biriminde duvara asılmış büyük bir afiş vardı: HER KAYIP BİR İZ BIRAKIR. Altında küçük yazıyla “İz bulunamıyorsa müracaat saatlerine riayet ediniz” deniyordu. Masanın başında oturan memur, Nihat’ı karşısındaki sandalyeye buyur etti ama oturmadan önce sandalye için rezervasyon kaydı istedi. “Ben vatandaşım,” dedi Nihat. Memur nezaketle gülümsedi: “Şu anki durumunuz vatandaş statüsünde değil. Hakkınızda bir araştırma yürütülüyor.”

Adı Bahar olan memur, ona üç ayrı form uzattı. İlkinin başlığı “Kayıp Olduğu Bildirilen Kişinin Bulunduğu İddiasına İlişkin Ön Beyan”dı. İkincisi, “Beyan Sahibinin Kayba Konu Kişiyle Menfaat İlişkisi”ni soruyordu. Üçüncü form ise en basitiydi: “Bulunan eşya tarif ediniz.” Nihat, “Ben eşya değilim,” diye itiraz etti. Bahar Hanım cevap vermeden formun altındaki kutucuğu işaretledi: ‘Niteliği konusunda itiraz mevcut.’

“Peki bu ihbarı kim verdi?” diye sordu Nihat. Bahar Hanım dosyayı açtı. “Siz.” “Ne zaman?” “Yarın sabah saat dokuz on yedi.” Nihat, memurun kendisiyle alay ettiğini düşündü. Fakat kadın ciddiydi. Dosyada gelecek günün tarihi, Nihat’ın adı ve tuhaf biçimde onun el yazısını andıran bir imza vardı. “Yarın henüz gelmedi,” dedi Nihat. “Sistemde geldi,” diye karşılık verdi Bahar. “Bazen tarih

ile olay arasındaki iletişim aksar. Biz tarih kısmından sorumluyuz.”

Nihat masaya eğildi. “Ben yarın gidip kendimi kayıp diye bildirmem.” Bahar, “Beyanınızı şimdi alırsak yarın sözünüzü tutmamanız hâlinde yanıltıcı bildirim olur,” dedi. Nihat ilk kez gelecek bir hatadan bugünden suçlanabileceğini anladı. Bir süre sustu. Bahar dosyaya “Şahıs karar vermekte gecikiyor” notunu düşerken Nihat’a imzalı bir kâğıt uzattı. “Bugünlük size geçici mevcudiyet belgesi veriyoruz. Altı saat geçerli.”

Belgenin üzerinde küçük bir uyarı vardı: “Bu belge kişinin kendisi olduğunu kanıtlamaz; yalnızca bulunduğu yerin geçici olarak saptandığını gösterir.” Nihat kâğıdı ceketinin cebine koydu. Artık nerede olduğunu biliyorlardı. Kim olduğunu öğrenmek daha fazla mesai gerektiriyordu.

Çıkarken Bahar Hanım arkasından seslendi: “Sizi bulursak haber vereceğiz.” Nihat kapının önünde durdu. “Telefonum zaten bende.” “Sistemde kayıp kişinin telefonu kapalı görünüyor. Sizin telefonunuza ancak tanık olarak mesaj gönderebiliriz.” Bir an için bu durumun gülünç tarafını gördü. İnsanın kendi kayboluşunu başkasından öğrenmesi, bir anlamda bütün yetişkinlik hayatının kısa özeti gibiydi.

III. ÇALIŞMA HAYATINDAN ÇIKARILMA

Nihat büroya girdiğinde masasının üstünde bir çelenk buldu. Üzerinde “Kıymetli çalışma arkadaşımızın eksikliği hissedilecektir” yazıyordu. Müdürü Lütfi Bey, çelengi gönderenin insan kaynakları olduğunu açıkladı. “Daha kötüsünü göndereceklerdi,” dedi. “Üzerine ‘kaybımız büyük’ yazdırmışlardı. Ben müdahale ettim. İş yükün fazla değildi.”

Nihat ceketini astı, bilgisayarını açtı. Ekranda “Bu kullanıcıya erişilemiyor” yazıyordu. Lütfi Bey, “Seni sistemden çıkardılar,” dedi. “Fakat çalışmaya devam edebilirsen iyi olur. Dosyalar kaldı.” Nihat bu önerinin içinde bir haksızlık sezdi ama haksızlığın iş hayatında özel bir adı olması gerektiğini düşündü. “Maaşım?” diye sordu. “Maaş için mevcut personel olmalısın. Şu an resmen kayıpsın.” “Peki çalışmam?” “O konuda resmiyet aranmadı.”

Nihat öğleye kadar kendi yerinde oturup üç şirketin giderlerini işledi. İmzaları geçerli olmadığı için bütün tabloları müdür onayladı. Önce küçük bir rahatlık hissetti: birinin işinin sorumluluğunu üstlenmesi hoştu. Sonra kendi emeğinin, adı kaldırılır kaldırılmaz daha ucuz bir şeye dönüştüğünü anladı. Kişi ortadan kaybolmadan da silinebilirdi; yeter ki tablonun uygun sütunundan çıkarılsın.

İş arkadaşı Sevil ona çay getirdi. On dört yıldır aynı odada çalışırlardı; birbirlerinin kötü günlerini nadiren sorar, öğle yemeklerini sıklıkla birlikte yerlerdi. Sevil, “Sence seni niye kayıp gösterdiler?” diye sordu. Nihat düşünmeden “Bilmiyorum” dedi. Sevil çay kaşığıyla bardağa vurdu. “Belki gerçekten kimse seni görmüyordur.” Cümlenin zalimce tarafı ses tonunda değildi. Sevil bunu bir olasılık olarak söylemişti. Bazı insanların en acımasız sözleri, yalnızca dikkatli olduklarında ortaya çıkar.

Akşamüstü Nihat'ın masasını depoya taşıdılar. Bunun geçici bir idari tedbir olduğu söylendi. Yirmi yıllık notları, solmuş aile fotoğrafı ve kalemlik bir kutuya konuldu. Kutunun üzerine “Sahipsiz eşya — incelemede” yazıldı. Nihat kutuyu almak istediğinde zimmet görevlisi kabul etmedi. “Sahip olduğunuzu kanıtlamanız gerekir.” “Fotoğraftaki benim.” “Olabilir. Ama fotoğraftaki kişi de kayıp.” Nihat artık bu tartışmayı sürdürmedi. İnsan bazen delil yetersizliğinden değil, haklılığını açıklamaya yetecek kelime kalmadığı için susar.

O akşam kapıdan çıkarken Lütfi Bey elini omzuna koydu. “Geçmiş olsun,” dedi. “Sana karşı yanlış bir şey yapmadığımızı bil.” Nihat, kendisine yapılanların kötü niyetli olmasının gerekip gerekmediğini düşündü. Bir insanın silinmesi için hiç kimsenin özellikle onu silmek istemesine ihtiyaç yoktu. Formların birbirine uyumlu olması yeterliydi.

IV. EVDEKİ YABANCI

Nihat eve geldiğinde anahtarı kapıyı açmadı. Kilit değiştirilmişti. Apartman yöneticisi merdivenden başını uzattı. “Kayıp ihbarı sonrası daire güvenliğini sağladık,” dedi. “Ben burada yaşıyorum.” “Evet, eskiden.” Yönetici bunun ağır bir suçlama gibi duyulacağını hiç düşünmemişti. Sadece zaman zarfını güncellemişti.

Polis merkezinden aldığı geçici mevcudiyet belgesi akşam altıda bitmişti. Yöneticinin önerisi, ertesi sabah yenisini almasıydı. “Bu gece nerede kalacağım?” diye sordu Nihat. Yönetici iyi niyetle, “Bir yakınınızın yanında,” dedi. Nihat annesini aradı. Kadın telefonu açtığında telaşlıydı. “Nihat, seni arıyorlarmış!” “Ben arıyorum işte anne.” “Ama kayıpmışsın.” Nihat bir süre sessiz kaldı. Sonra annesinin onu kendi sesiyle mi, yoksa haberiyle mi tanıdığını sormaktan vazgeçti.

Annesinin evine gidince kapıda kardeşi Cemal'i buldu. Cemal yıllardır ağabeyinin fazla çekingen olduğunu söylerdi. “Bir insan biraz öne atılmalı,” derdi. Şimdi onu görünce “Bu hâlde ortaya çıkman doğru mu?” diye sordu. Ailenin tuhaf bir tutarlılığı vardı: Nihat ne yaparsa yapsın biraz daha farklı yapması gerektiğini düşünürlerdi.

Akşam sofrasında annesi, hayattayken de ölenler için kullanılan o dikkatli ses tonuyla konuştu. “Küçükken pek

usluydun,” dedi. “Kimseyi uğraştırmazdın.” Nihat ilk kez bu övgüye itiraz etti. “Uğraştırmamak iyi bir şey değildi belki. Sadece ne istediğimi söylemiyordum.” Annesi bir an bakışlarını kaçırdı. Cemal “Şimdi felsefe yapma,” dedi. “Senin bulunman lazım.” Nihat, ailesinin gözü önünde otururken bulunmaya ihtiyaç duymasının neden komik olmaktan çıkıp acı vermeye başladığını anlayamadı.

Gece salondaki kanepede uyumaya çalıştı. Duvar saatinin sesi, çocukluğunda olduğundan daha güçlüydü. Çekmeceden eski bir fotoğraf albümü çıkardı. On yaşındayken deniz kıyısında, fotoğrafın en sol ucunda duruyordu. Diğerleri kameraya gülümserken Nihat sanki kadraja yanlışlıkla girmiş bir yabancıydı. Annesi fotoğrafın arkasına “Hepimiz” yazmıştı. Bu kelimede yanlış olan bir şey yoktu. Ama ‘hepimiz’ bazen tek tek kişileri görünmez kılmak için fazla kullanışlı bir sözcüktü.

Sabah, geçici mevcudiyet belgesini yenilemek üzere dışarı çıkarken annesi arkasından, “Bulununca uğra da içim rahat etsin,” dedi. Nihat kapının eşiğinde dönüp baktı. “Tamam,” dedi, “bulununca geleceğim.” Ne annesi ne kendisi bu sözün ne anlama geldiğini biliyordu.

V. KAYIPLAR ARŞİVİ

Polis merkezindeki Bahar Hanım, dosyanın İçişleri Kayıplar Uyum Arşivine sevk edildiğini söyledi. Arşiv, eski bir adliye binasının bodrumundaydı. Merdivenlerde biriken toz, kimsenin kısa sürede dönmeyeceği şeylerin tozuydu. Duvarlarda kayıp ilanları asılıydı. Bazı fotoğraflarda yüzler silinmiş, bazılarında ise yalnızca boş koltuklar kalmıştı. Nihat şaşırdı. “Bunların hepsi insan mı?” diye sordu. Yaşlı arşivci “Başlangıçta öyleydiler,” dedi.

Arşivcinin adı Şermin'di. Çok sayıda insanın kayboluşunu sınıflandırırken kendi saçlarını ne zaman beyazlattığını unutmuştu. Nihat'a numaralı bir dosya gösterdi. Dosyanın ilk sayfasında fotoğrafı, son sayfasında ise henüz verilmemiş ifade bulunuyordu. Aradaki yapraklar boştu. Şermin, “Sizin dosyanızın sorunu, gelecekte düzenlenmesi gereken ihbarın geçmişe işlemesi,” dedi. “Bu sistemde nadir değildir. Bazen bir kişi o kadar uzun süre kendisini görmezden gelir ki resmî kayıtlar durumu önceden fark eder.”

Nihat buna inanmak istemedi. Şermin dosyadan başka örnekler çıkardı. Yıllarca ailesi adına karar veren ve kendi kararlarını hatırlamayan bir kadın. İş yerinde herkesin işini yapan, evde kimsenin kendisine ne yaptığını sormadığı bir adam. Kendini daima “sorun yok” diyerek tanıtan biri; sonunda arkadaşları onun gerçekten hiç

sorunu bulunmadığına inanıp kapısını çalmayı bırakmışlardı. “Bunların hepsi kayıp mı?” diye sordu Nihat. “Bir kısmı bulundu,” dedi Şermin. “Bir kısmı ise bulunmayı istemediğini yıllar sonra anlayabildi.”

Nihat, “Beni ne yapacaksınız?” diye sordu. Şermin iki boş kutucuğun bulunduğu bir form uzattı: “Eski kimliğine geri dönmek istiyor” ve “Yeni durumunun tespitini istiyor.” Nihat ilkini seçmek üzereydi. Sonra ofisteki çelengi, annesinin sözlerini, kendi masasından kaldırılan kutuyu hatırladı. Eski hayatına dönmek demek, yeniden görünmez biçimde orada oturmak olacaktı. “Üçüncü seçenek yok mu?” diye sordu. Şermin düşündü. “Formda yok.” Nihat kalemi aldı, altta boş bir yer buldu ve yazdı: “Kendim olarak bulunmak istiyorum; ama nereye döneceğime ben karar vereceğim.”

Şermin bu satırı uzun uzun inceledi. “Usule aykırı,” dedi. Nihat başını salladı. “Evet.” Kadın ilk kez hafifçe gülümsedi. “Bazen dosyanın ilerlemesi için usule aykırı bir şey gerekir. Ama ben bunu onaylarsam başım derde girer.” Nihat bir süre düşündü. “O zaman onaylamayın. Kopyasını bana verin.” Şermin fotokopi çekti. Kâğıt makineden çıkarken garip bir ses duyuldu. Kendi hayatının ilk kez yeni yazılmış bir satırını elinde tutmak, on dokuz yılın maaş bordrolarından daha gerçekti.

VI. YARIN SAAT DOKUZ ON YEDİ

Ertesi sabah saat dokuz on yedi geldiğinde Nihat polis merkezinin kapısındaydı. Henüz içeri girmemişti. Telefonuna bir bildirim düştü: “Kayıp şahıs Nihat Koral hakkında ihbarınız alınmıştır.” Mesajı açtı. İhbar sahibi kendisiydi. Tarih bugünü gösteriyordu. İnsan bazen yapmak istemediği bir şeyi çoktan yapmış gibi gösterildiği için daha büyük bir şey yapmaya karar verir.

Nihat içeri girdi, Bahar Hanım'ın masasının karşısına oturdu. “Ben dün verdiğim sözü tutmamaya geldim,” dedi. Bahar kaşlarını kaldırdı. “Hangi sözü?” “Sistemin yarın yapacağımı söylediği ihbarı. Yarın bugün oldu. Ben ihbar etmiyorum.” Bahar ekrana baktı. “Ama etmişsiniz.” Nihat dosyadan çıkardığı üçüncü seçenekli fotokopiyi uzattı. “Öyleyse ihbarın içeriğini değiştirin. Kayıp olan adresim değil, bana ait olduğunu sandığım hayat.”

Bahar bu cümleyi önce duygu yüklü buldu. Sonra formun boş yerini gördü. “Biz metafor kaydı tutmuyoruz,” dedi. Nihat “O hâlde somut yazın,” diye cevap verdi. “Maaşımı alamıyorum. Evime giremiyorum. Ailem beni masada otururken bile arıyor. Bunların hepsi sizin belgeniz yüzünden.” Bahar sessizce bilgisayarın kapağını kapattı. Bir süre sonra, “Bunu ben tek başıma çözmem,” dedi. “Ama kayıtları dondurursam en azından daha fazlasını kaybetmezsiniz.”

O sırada telefon çaldı. Şermin arıyordu. “Dosyanızın arasındaki boş sayfalar dolmaya başlamış,” dedi. “Ne yazıyor?” “Yaptıklarınız. Dün arşivden kopya aldığınız, bu sabah kapıya geldiğiniz, kendi ifadenizi düzeltmek istediğiniz.” Nihat başını masaya eğdi. “Demek ki nihayet görüyorlar.” Şermin cevap verdi: “Belki de siz ilk kez yazılacak bir şey yapıyorsunuz.”

Bir saat sonra üst katta üç kişilik bir komisyon toplandı. Komisyonun ilk sorusu, “Kayıp kişinin kayıp olmadığını doğrulayacak tarafsız bir tanık var mı?” oldu. Nihat Sevil'i aradı. Sevil işten izin alıp geldi. Komisyona, “Evet, bu Nihat,” dedi. “Nasıl emin oluyorsunuz?” diye sordular. Sevil düşündü. “Yıllarca aynı odada çalıştık. Sandalyeye oturduğunda hafifçe iç çeker. Çayını içmeden önce kaşığı üç kez döndürür. Bazen çok önemli bir şey söyleyecekmiş gibi başını kaldırır, sonra vazgeçer.” Nihat, hakkında daha önce hiç duymadığı kadar doğru bir tarif dinlediğini hissetti.

Başkan dosyaya baktı. “Bunlar kimlik tespiti için yeterli değil.” Sevil, “Yeterli olmadığını biliyorum,” dedi. “Ama siz onun bir insan olduğunu da dosyaya yazmamışsınız.” Salonda kısa bir sessizlik oldu. Başkan kalemini bırakıp çay istedi. Kurullarda zor soruların doğal sonucu, çay molasıydı.

Nihat çıkarken Bahar Hanım ona yeni bir belge verdi. “Kesin bulunma kararı değil,” dedi. “Ama ‘mevcudiyet

konusunda makul şüphe’ yerine ‘mevcudiyet yönünde kuvvetli belirti’ yazdırdım.” Nihat kâğıda baktı. Komik bir zaferdi. Fakat bir önceki günün yokluğundan daha iyi bir yerdi.

VII. BULUNMA TUTANAĞI

Üç hafta içinde Nihat'ın evinin kilidi eski hâline getirildi. İş yerinde adına yeniden kullanıcı hesabı açıldı. İnsan kaynakları ona yanlışlıkla “Hoş geldiniz” başlıklı bir e-posta gönderdi. On dokuz yıllık mesaiye böyle bir karşılama tuhaftı. Nihat cevap yazmadı; onun yerine eksik maaşı için dilekçe verdi. Lütfi Bey çok alındı. “Seni geri aldık,” dedi. “Teşekkür etmen gerekmez mi?” Nihat sakinlikle, “Beni geri almak için önce nereye koyduğunuzu açıklamanız gerek,” diye cevap verdi. Müdür o gün çelengi odasından kaldırttı.

Annesine pazar günü gitti. Kahve içtiler. Kadın yine çocukluk fotoğraflarını açtı ama bu kez Nihat fotoğrafın kenarında durduğu yılları anlatmaya başladı. Denizden korktuğunu, yüzme bilmediği için diğerlerini kıyıdan seyrettiğini, o gün kimsenin bunu fark etmediğini söyledi. Annesi şaşırdı. “Bize söyleseydin,” dedi. “Söylemedim,” diye cevap verdi Nihat. İkisi de suçlayacak kişiyi kolayca bulamayınca konuşmak zorunda kaldı. İlk kez bunun bir yakınlık biçimi olduğunu öğrendiler.

Resmî bulunma kararı için son bir belge isteniyordu: şahsın kendi yokluğuna ilişkin nihai ifadesi. Nihat belediyenin kapısında on dakika bekledi. Sonra içeri girip kısa bir dilekçe verdi: “Nihat Koral’ın kayıp olduğuna ilişkin ihbar doğrudur. Uzun zamandır kendisiyle görüşmüyordu. Ancak son günlerde kendisine rastlanmıştır. Bulunduğu yer, bundan böyle başkalarının uygun gördüğü yerle aynı olmayabilir. Aramaya devam edilmesine gerek yoktur.”

Bahar Hanım dilekçeyi okudu. “Bu ifadeyi nasıl sınıflandıracağız?” diye sordu. Nihat gülümsedi. “Bilmiyorum. Artık bütün soruların cevabını vermek benim işim değil.” Bahar dosyanın en altına yeni bir kutucuk çizdi. Üzerine ‘Bulundu; arandığı yere dönmesi zorunlu değil’ yazdı. Sisteme işlemek için teknik servisi arayacağını söyledi. Fakat kutucuğun kâğıt üzerinde durması bile ikisine yetecek kadar gerçekti.

Bir ay sonra Nihat sabah ekmek almaya çıktı. Apartman panosunda eski kayıp ilanının yerinde sararmış bir dikdörtgen iz vardı. İlan sökülmüştü; fotoğrafın bulunduğu yerde kâğıt rengi daha açıktı. Nihat bunu görünce üzüntü duymadı. Bazı izlerin silinmesine gerek yoktu. Yeter ki insan onlar yüzünden hep aynı kişi olmaya mecbur kalmasın.

Fırıncı onu görünce “Abi, buldular mı seni?” diye sordu. Nihat ekmeği aldı. Bu soruya vereceği cevabı günlerdir

düşünüyordu. Şimdi o kadar önemli gelmedi. “Biraz,” dedi. Fırıncı, “İyi bari,” diyerek parayı kasaya koydu. Dışarıda sıradan bir sabah devam ediyordu: dolmuşlar korna çalıyor, çöp kamyonu dar sokağa sıkışıyor, biri telefonla gecikeceğini söylüyordu. Nihat kapıyı itip sokağa çıktı. Bu kez nereye gittiğini kimseye bildirmedi. Bunun kaybolmakla aynı şey olmadığını artık biliyordu.